

Česká zemědělská univerzita v Praze

Fakulta agrobiologie, potravinových a přírodních zdrojů

Katedra obecné zootechniky a etologie



Asistenční pes jako kompenzační pomůcka pro vozíčkáře

Bakalářská práce

Autor práce: Dominika Radová

Vedoucí práce: Ing. Helena Chaloupková, Ph.D.

© 2016 ČZU v Praze

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci "Asistenční pes jako kompenzační pomůcka pro vozíčkáře" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autorka uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne 15.4.2016

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala Ing. Heleně Chaloupkové Ph.D. za výborné vedení a hodnotné připomínky. Dále bych chtěla poděkovat své rodině a příteli za podporu a trpělivost, a také všem zúčastněným organizacím zabývajícím se výcvikem asistenčního psů.

Asistenční pes jako kompenzační pomůcka pro vozíčkáře

Souhrn

Bakalářská práce zpracovává podrobnou rešerši dosavadních dostupných literárních zdrojů z oblasti problematiky asistenčních psů, kteří slouží jako kompenzační pomůcka pro vozíčkáře. Cílem práce je shrnout dosavadní poznatky z vědecké literatury a praktické informace pro efektivní výběr vhodného psa k asistenci pro vozíčkáře na základě povahových testů v raném věku, dále správnou výchovou a vlivy prostředí na ní, vhodným výcvikem, umístěním ke klientovi a následnou spoluprací s klientem.

Procesem domestikace se pes vyvinul ve všestranného pomocníka, který pomáhá lidem v mnoha oblastech života. Pro tělesně handicapovaného je to hlavně pomoc v oblasti sociální interakce, zvýšení aktivity a soběstačnosti, zmírnění pocitu deprese a osamění. Přínosem asistenčního psa pro handicapovaného je i podpora jemné a hrubé motoriky, zlepšení psychického stavu a podpora ve sportu. V České republice přibývá organizací zabývajících se výcvikem asistenčních psů, to je dáno dlouhotrvajícím výcvikem jednoho psa a zvyšujícím se počtem handicapovaných.

Mladí psi prochází před zařazením do výcviku povahovými testy, které organizacím pomáhají s výběrem vhodného jedince. Povahové testy zvyšují úspěšnost výcviku asistenčního psa až o 50 %. Nejčastěji cvičeným plemenem je labradorský retrívr a to pro jeho klidnou povahu a ochotu pracovat. Používání trestů ve výcviku zvyšuje riziko stresu a nevhodného chování u psů.

Praktická část hodnotí kvalitu výchovy a výcviku asistenčních psů, kde 100 % účastníků provádí povahové testy na mladých psech, před zařazením do výcviku. Pro výcvik se zdá nejvhodnější typ psa, klidného a vyrovnaného, s tímto tvrzením souhlasilo 100 % dotazovaných. Nejčastěji používaná metoda výcviku je pomocí hry, pamlsků a manuální korekce. 34 % dotazovaných si myslí, že by asistenční pes neměl být hrazen státem jako je to u psa vodícího, a to z důvodu špatně nastaveného zákona pro úhrady vodících psů a zpomalení rozdělování dotací.

Klíčová slova: Pes, asistence, selekční test, výcvik, učení, stres

Dog as an assistant for a handicapped persons on the wheelchair

Summary

Bachelor work processes detailed search current available literature on related issues of assistance dogs who serve as aids for the disabled. The aim is to summarize the findings from the scientific literature and practical information for efficient selection of a suitable dog for assistance for the disabled based on temperament tests at an early age, as well as proper education and environmental influences on it, appropriate training, placing the client and subsequent cooperation with the client.

Domestication process, the dog has developed in-rounder that helps people in many areas of life. For the physically handicapped, this is mainly aid for social interaction, increased activity and self-sufficiency, alleviating the feeling of depression and loneliness. The benefit of an assistance dog for a disabled person is the promotion of fine and gross motor skills, improved mental state and the promotion of the sport. In the Czech Republic the number of organizations dealing with the training of assistance dogs, this is due to prolonged training one dog and the increasing number of disabled people.

Young dogs undergoing training prior to enrollment in behavioral tests that help organizations choose the most suitable individual. Character test increase the success of training assistance dog up to 50%. The most commonly practiced breed is the Labrador Retriever and for his quiet nature and willingness to work. Using penalties in training increases the risk of stress and bad behavior in dogs.

The practical part evaluates the quality of education and training assistance dogs, where 91% of participants performed behavioral tests on young dogs before enrollment in training. Training is that the best type of dog calm and balanced, agreed with this statement 100% of respondents. The most commonly used method is to use training games, snacks and manual correction. 34% of respondents think that assistance dog should not be paid by the state as it is with a guide dog, and because of the wrong set of the Act for the payment of guide dogs and slowing the distribution of subsidies.

Keywords: Dog, assistance, selection test, training, study, stress

Obsah

1. Úvod	8
2. Cíl práce.....	9
3. Literární přehled.....	10
3.1. Domestikace psa domácího (<i>Canis familiaris</i>)	10
3.2. Asistenční pes.....	10
3.3. Historie asistenčních psů.....	11
3.3.1. Historie asistenčních psů ve světě	12
3.3.2. Historie asistenčních psů v České republice	12
3.4. Výběr vhodného jedince a výcvik.....	13
3.4.1. Povahové testy u štěňat	14
3.4.2. Komunikace psa s člověkem	16
3.4.3. Zdravotní stav asistenčních psů	17
3.4.4. Welfare asistenčního psa.....	18
3.5. Přínos asistenčního psa pro tělesně postiženého.....	19
3.6. Asistenční pes ve společnosti.....	21
3.7. Tělesné postižení, handicap	22
4. Situace asistenčních psů v České republice v současnosti.....	24
5. Dotazníkové šetření	25
6. Závěr.....	30
7. Seznam literatury	31

1. Úvod

Psi jsou lidskými společníky již několik tisíc let. Během této doby prošli výraznými změnami vzhledu, povahy i pracovními schopnostmi. Přes pomoc v obstarávání potravy, hlídání stád, až po psy záchranářské, asistenční a společenské.

Pes se stal nedílnou součástí lidské společnosti a nenahraditelným pomocníkem lidem s postižením. Svým majitelům zmírňuje pocity osamění, snižuje stres, dokáže zvýšit soběstačnost a nezávislost, v neposlední řadě je to oddaný a věrný společník.

Je mnoho organizací v České republice, které se zabývají výcvikem asistenčních nebo vodících psů. Asistenční psi jsou vycvičeni na pomoc osobám s různým zdravotním postižením, kterým pomáhají v každodenním životě, a bez nichž si mnozí majitelé neumí život představit.

2. Cíl práce

Cílem této bakalářské práce je shrnout dosavadní poznatky z vědecké literatury a praktické informace pro efektivní výběr vhodného psa k asistenci pro vozíčkáře na základě povahových testů v raném věku, dále správnou výchovou a vlivy prostředí na ní, vhodným výcvikem, umístěním ke klientovi a následnou spoluprací s klientem.

Cílem dotazníkového šetření je zjistit, zda organizace v České republice provádí testy na štěňatech, které chtějí zařadit do výcviku a zda jim tyto testy v rozhodování mohou pomoci, jakou metodu výcviku používají a jaké plemeno preferují, a zda souhlasí s tvrzením, že asistenční pes je velkým přínosem pro svého majitele, kterému dokáže zlepšit život.

3. Literární přehled

3.1. Domestikace psa domácího (*Canis familiaris*)

Pes (*Canis familiaris*) byl domestikován před více než 14 000 lety a převzal řadu rolí v životech lidí, jako pastýř, strážce, partner v různých aktivitách, asistent pro osoby s tělesným postižením a společník. Předpokládá se, že během tohoto procesu si psi vyvinuli sociálně - komunikativní schopnosti v komunikaci s člověkem. Psi získali schopnost porozumět lidským gestům a emocím. Tato schopnost psům umožňuje vykazovat vysoce efektivní práci s člověkem (Nagasawa et al., 2009).

Lidé poskytovali psům bohatý zdroj potravin v podobě vyřazeného jídla, a zvířata byla tolerována dokonce i povzbuzována v blízkosti lidských sídel jako jednotky pro likvidaci biologického odpadu. Avšak tato symbióza nebyla vyvážená, a psi se na lidech stali závislí (Reid, 2003). Lidé a psi jsou charakterizováni složitým společenským životem s bohatým komunikačním systémem. Je ale možné, že si psi kvůli spoléhání na člověka vyvinuli specializované dovednosti pro rozpoznání a interpretaci lidských společensko-komunikativních signálů (Reid, 2003)?

V souladu s historickými důkazy a prehistorickými spekulacemi se má za to, že sociálně symbiotické vztahy mezi lidmi na jedné straně a psy a kočkami na straně druhé vznikly bez jakéhokoliv přinucení ze strany člověka. To znamená, že domestikace byla přírodním procesem a nikoli jednostranným rozhodnutím člověka chytat psy a kočky za účelem jejich domestikace v zájmu lidského rodu. Zda byl první krok učiněn lidmi nebo zvířaty, není tak důležité. Je známé, že interakce mezi lidmi a psy se vyvinula v prospěšný a smysluplný vztah, který trvá nejméně 12 000 let (Odendaal et al., 2007).

3.2. Asistenční pes

Účinky domácích zvířat na zdraví a blaho člověka byly již rozsáhle zdokumentovány (Beck et al., 2003). Od té doby studie prokázaly pozitivní vliv interakce mezi lidmi a zvířaty a to na snížení krevního tlaku, zmírnění depresí, zvýšení úrovně fyzické aktivity, a mnoho dalších (Bauman et al., 2001).

Asistenční psi jsou nezbytnou pomocí osobám se zdravotním postižením, kterým poskytují nezávislost, mobilitu a lepší sebevědomí, jsou cvičeni na pomoc lidem s různými tělesnými a mentálními postiženími (Weiss et al., 1996; Weiss, 2002).

Služební pes a jeho partner jsou obvykle označováni jako tým kvůli významu psa pro svého partnera. Takto vycvičená zvířata často poskytují emocionální komfort pro svého lidského partnera (Redden, 2016).

Každý pes je cvičen pro specifické úkony podle individuálních potřeb klienta - budoucího majitele psa. Pes kompenzuje dovednosti, které daný jedinec není schopen sám zvládnout. Zároveň je důležité z hlediska rehabilitace, aby pes nedělal to, co klient sám zvládá. Proto je nutná spolupráce cvičitele psa s klientem po celou dobu výcviku (Velemínský a kol., 2007).

3.3. Historie asistenčních psů

Psi jsou chováni pro téměř nekonečnou škálu použití, od pasení a střežení objektů, až po psy na klín jako symbol prestiže. V současné době existuje více než 400 plemen psů (Wilcox et al., 1991).

Nejznámější z asistenčních psů, je pes používaný pro zrakově postižené, který jim pomáhá v orientaci. Vodící pes by měl být velký, dobře cvičitelný, měl by mít schopnost udržet pozornost, neměl by být teritoriální, submisivní a ani dominantní. Nejčastěji trénovaným psem pro tyto účely byl německý ovčák, ale došlo k poklesu jeho používání a zvýšení využívání labradorského a zlatého retrívra. Výcvikáři přešli k retrívrům, protože německý ovčák měl problémy s odpočíváním (majitel pracuje nebo odpočívá), zatímco retrívr je mnohem přizpůsobivější tomuto nedostatku aktivity (Weiss et al., 1997).

Druhý typ asistenčních psů, je pes pro sluchově postižené. Tito asistenční psi upozorňují sluchově postižené osoby na důležité zvuky, jako je dětský pláč, požární alarm, telefon. Velikost u tohoto typu psa není důležitá. Posledním typem asistenčního psa je pes, který je schopen rozpoznat nástup epileptického záchvatu. Pomáhá svým majitelům najít si bezpečné místo před příchodem záchvatu (Edney, 1993).

Asistenční psi se stále více používají na pomoc lidem, kteří mají tělesný handicap. Tito psi poskytují zvýšenou mobilitu svým majitelům tím, že jim pomáhají táhnout vozík, podávají jim shozené předměty a ovládají světelné spínače (Allen et al., 1996).

3.3.1. Historie asistenčních psů ve světě

Organizace pro výcvik psů pro tělesně postižené byla založena v roce 1986 Francesem Hayem, který učil své vlastní psy základním úkolům, poté co mu museli amputovat nohu v důsledku rakoviny kostí. Organizace vycvičila více než 80 psů pro lidi se širokou paletou tělesných postižení (Lane et al., 1998).

Středisko pro výcvik vodících psů pro nevidomé bylo založeno v roce 1931 a středisko pro výcvik asistenčních psů pro neslyšící bylo založeno roku 1982 ve velké Británii (Lane et al., 1998).

První organizace pro osoby se zdravotním postižením ve Velké Británii byla založena v roce 1988. Vytrénovali více než 661 asistenčních psů a v současné době mají 278 pracovníků po celé Anglii a Walesu. Canine Partners for Independence byla založena v roce 1990, také cvičí asistenční psy na pomoc osob s omezenou pohyblivostí. Asistenční psi nabízejí větší nezávislost pro osoby s omezenou pohyblivostí prostřednictvím praktické opory (Audrestch et al., 2015).

3.3.2. Historie asistenčních psů v České republice

Pomocné tlapy o.p.s. jsou neziskovou organizací, která oficiálně jako první v České republice začala od 2001 poskytovat komplexní služby tělesně postiženým prostřednictvím asistenčních psů. Organizace se zabývá předvýchovou, výcvikem a předáváním asistenčních psů zdarma do dlouhodobého užívání tělesně postiženým lidem, zejména částečně nebo zcela upoutaným na invalidní vozík (Winter, 2013).

Občanské sdružení ELVA HELP vzniklo v roce 2002 a zaměřovalo se pouze na přípravu vodících psů pro nevidomé, od roku 2004 cvičí i asistenční psy pro jinak než zrakově postižené osoby (Winter, 2013).

Občanské sdružení Pes pomůže, se od roku 2001 věnuje zajišťování speciálně cvičených psů pro zdravotně postižené osoby a je organizací s nejdelší tradicí výcviku asistenčních psů pro vozíčkáře v České republice. Správně a na míru vycvičený pes dokáže ohromným způsobem zlepšit kvalitu života člověka s postižením zraku nebo omezenou pohyblivostí (Občanské sdružení Pes pomůže, 2005).

Helppes je občanské sdružení, které pomáhá osobám s tělesným postižením na cestě k integraci, soběstačnosti a samostatnosti, pomocí speciálně vycvičených psů a poskytuje zcela komplexní soubor souvisejících služeb - od zaškolení žadatele o speciálně vycvičeného psa, přes proškolení klienta až po následný servis po celou dobu aktivní služby psa (Helppes, 2001).

Pestrá společnost, o.p.s. se zabývá výcvikem asistenčních a vodících psů pro osoby se zrakovým, tělesným, sluchovým, kombinovaným a vícečetným postižením. Tyto služby jsou doplněny o následnou péči po celou dobu činné služby asistenčního psa a další aktivity pro žadatele i majitele asistenčních psů (Pestrá společnost, 2009).

Netradiční a úspěšný způsob výcviku v domácnostech trenérů, vysoce individuální přístup a spolupráce se sponzory umožňují Lize vozíčkářů předávat zdarma lidem s tělesným postižením spolehlivého psiho společníka a pomocníka. Liga vozíčkářů umí vycvičit i vlastního psa klienta, pořádá rekondiční pobyty, za zájemci o asistenčního psa a za budoucími majiteli dojíždí až domu a poskytuje zdarma i další služby (Winter, 2013).

3.4. Výběr vhodného jedince a výcvik

Pes musí být individuálně vycvičen k provádění úkolů specificky souvisejících s postižením svého partnera, postižení samo o sobě může být fyzické, duševní nebo smyslové. Většina lidí zná psy vodící pro osoby se zrakovým postižením, ale pes může být vyškolen i pro jedince s poruchou rovnováhy nebo vyžadující použití invalidního vozíku nebo jiných pomůcek, osoby s částečnou nebo úplnou ztrátou sluchu, nebo pro jedince s posttraumatickou stresovou poruchou (Redden, 2016).

Mnoho organizací zabývajících se výcvikem vodících a asistenčních psů by ocenilo, kdyby existovaly jednotné a přesné metody pro testování štěňat (Serpell et al., 2001).

Problémové chování nebo nevhodný temperament je jedním z nejčastějších vylučujících důvodů pro asistenční a vodící psy (Goddard et al., 1984).

Odchov a budoucí výcvik asistenčních psů jsou časově nákladné z hlediska času, úsilí a finančních zdrojů. Dalším problémem je udat psa, který neprošel výcvikem, protože mladší pes se udá lépe, než pes dospělý. Proto je žádoucí vyvinout metody pro stanovení temperamentu a vhodnosti těchto psů v co nejkratším věku (Serpell et al., 2001).

Každému zahájení výběru štěněte, předvýchovy, výchovy a tréninku předchází šetření v rodině klienta. To se skládá z pohovoru s klientem, jeho okolími a s jeho odborným lékařem (Velemínský et al., 2007).

Vhodná plemena k výcviku se jeví ta, jejichž tělesný rámec, předpoklad temperamentu, neagresivity, radosti z výkonu a zdraví je v souladu s náročností výcviku a následné mnohaleté služby psa. V pohlaví jedince nejsou preference (Velemínský et al., 2007).

V mezinárodní organizaci asistenčních psů (ADI) je většina asistenčních psů plemene zlatý a labradorský retrívr, nebo kříženci těchto dvou plemen, ale i ostatní plemena, včetně psů z útulků, kteří mohou být cvičeni jako asistenční psi (Fitzgerald, 2005).

ADI má minimální normy pro organizace, které s nimi chtějí být spojovány. Toto jsou základní standardy ADI – minimálně 120 hodin školení po dobu šesti měsíců s trenérem programu, během této doby musí být věnováno nejméně třicet hodin pravidelnému školení v terénu, pes nesmí být agresivní, nesmí nevhodně štěkat, kousat, vrčet, skákat na cizí osoby, nesmí si vynucovat potravu a nesmí číchat, doba tréninku s osobou, které se pes bude předávat, musí být aspoň 60 hodin (Assistance dogs international, 2006).

Některé organizace využívají pro výcvik asistenčních psů vězně. Vězni jsou ideálními kandidáty na pozici trenérů a to z hlediska časově náročného a intenzivního výcviku (Furst, 2006).

Většina organizací vycvičí pouze několik asistenčních psů za rok, a proto lidé často čekají jeden i dva roky než psa dostanou (Rintala et al., 2002).

3.4.1. Povahové testy u štěňat

Testy temperamentu byly vytvořeny řadou organizací i jednotlivci, s cílem posoudit předvídatelné chování u pracovních psů, ale i u psů žijících v domácnosti (Taylor et al., 2006). Možnost výběru psa pro konkrétní roli, a to od velmi mladého věku je velmi atraktivní cíl mnoha chovatelů a trenérů. Temperament je definován jako rozdíl v chování mezi zvířaty, kteří jsou testováni ve stejných situacích. Při použití této definice jsou tyto rozdíly produkty geneticky podmíněných i získaných rysů chování (Stur, 1987).

Ivan Nobel zahájil výzkumný program tak, aby identifikoval základní typy psiho temperamentu. Temperament je důležitý jak pro majitele domácích zvířat, tak i pro

odborníky pracující se psy, protože ovlivňuje chování a reakce na životní prostředí (Jones, 2005). Kromě testů temperamentu, které se provádí obvykle kolem 6 až 12 týdne věku, někteří trenéři provádějí tzv. testy temperamentu se štěnětem v prvním týdnu života. Ty jsou považovány za testy vrozeného chování. Sleduje se fyzická aktivita, frekvence a hlasitost, síla sání a citlivost na bolest (Reimer, 2011).

Ve studii zabývající se problémovým chováním psů bylo zjištěno, že problémové chování psů během výcviku se snížilo přibližně o 50%, a to díky použití povahových testů na štěňatech (Weiss, 1997). Goddard et al.(1986) zjistili, že nejužitečnější pro hodnocení povahy štěňat je test zahrnující reakci na neznámou osobu, reakci na jiného psa a na neobvyklý předmět. Jejich zjištění ukazuje na předvídatelnost chování v dospělosti, které se s věkem štěněte ještě zvyšuje (Weiss, 1996).

Někteří používají psy z útulků a tím vyvstal nový problém s výběrem vhodného jedince. Tito psi nemohou být vybráni pomocí povahových testů, protože tyto testy jsou určeny pro štěňata, zatímco psům z útulku je obvykle kolem osmi měsíců až dvou let (Weiss, 1996).

Vývoj nervového systému u druhů jako je pes, je vysoce plastický a závisí do značné míry na environmentálních faktorech. V časně postnatálním období je důležitá mateřská péče a chovné podmínky štěňat. Nicméně, zkušenosti mohou ovlivnit jak fyziologii, tak i chování v dospělosti psa. Štěňata opouštějí rodinu ve věku 8-10 týdnů, poté žijí v dočasné rodině a ve věku 15-18 měsíců podstupují testy temperamentu. Je pravděpodobné, že chování a zkušenosti psů během tohoto období, může mít významný vliv na úspěšnost v testu (Foyer et al., 2014).

Švédské ozbrojené síly cvičí německé ovčáky na pozici pracovních psů. Celkem jich je chováno asi 200 za rok. Výběr je založen na standardizovaném testu temperamentu, z něhož je asi 50 % odmítnuto z důvodu nevhodnosti temperamentu a jen asi 10 % ze zdravotních důvodů (Foyer et al., 2013).

Svobodová a kol. (2008) testují štěňata v průběhu celého roku. Štěňata jsou testována vždy před krmením a to v sedmi týdnech. Během testování jsou hodnoceny 4 typy reakcí: reakce na prostředí, reakce na člověka, reakce na objekty a reakce na zvuky. Z výsledků studie vyplývá, že lze předvídat vhodnost štěněte pro budoucí práci a to díky speciálně vyvinutým testům, u kterých je možné štěňata otestovat již v sedmi týdnech.

Mnoho organizací zabývajících se výcvikem psů si vyvinuly nebo přizpůsobily testy temperamentu pro své vlastní účely. Bohužel až do dneška neexistují jednotné testy temperamentu, které by byly spolehlivé. Nevýhoda testů je v tom, že pes může reagovat jinak v situacích, které nejsou součástí testů temperamentu, protože tyto testy jsou omezeny dobou trvání (Duffy et al., 2012).

Hodnocení založené na pozorování zkušených trenérů je potřeba důkladně ověřit, zejména s ohledem na spolehlivost pozorovatele. Spoléhat se na vyjádření několika vyvolených jedinců vyžaduje, aby tito lidé měli rozsáhlé zkušenosti a odborné znalosti týkající se výběru psa. Takový personál může být obtížné nahradit v případě potřeby vyhodnocení velkého počtu psů (Duffy et al., 2012).

Většina toho co je známo o nervovém vývoji u psů se zaměřuje na prvních 8 až 12 týdnů života, a málo se ví o tom, jaké další změny mohou nastat v souvislosti s nervovým vývojem u psů po 12 týdnech. Studie na potkanech naznačuje, že savčí nervová síť nadále roste a vyvíjí se i v průběhu dospívání a to může mít dopady na osobnost dospělého. Proto provádět testy na mladých či téměř dospělých psech, než na štěňatech do 12 týdnů života, by mohlo zlepšit výsledky testů. (Harvey et al., 2016)

3.4.2. Komunikace psa s člověkem

Učení je relativně stálá změna chování díky zkušenostem, a umožňuje organismu adaptovat se na proměnlivé a nepředvídatelné změny prostředí (Elgier et al., 2009).

Pes má zvláštní vztah k lidem, který překračuje rámec ostatních domácích zvířat. Nedávné studie naznačují, že toto chování pochází spíše z domestikace psa než z chování vlka. Mnohokrát za den sledujeme pohyb očí ostatních, abychom se dozvěděli, co si myslí, nebo co je zajímavé. Psi si tuto schopnost osvojili velice snadno a rozumí ji více než šimpanzi. Psi jsou schopni sledovat pohyb očí i v případě, že ruka ukazuje na druhou stranu. Taková to změna chování vyplývá z dlouhodobého vztahu psa a člověka. Tyto jedinečné změny otevírají dveře k dalšímu vzájemnému učení (Byrne, 2003).

Přestože počáteční důvod, proč člověk domestikoval psy, není zcela jasný, psi byli později chováni a cvičeni pro různé účely, včetně ochrany, myslivosti a pasení. Od minulého století jsou používáni jako záchranářští psi na vyhledávání, asistenční psi i vodící. Studie dokazují, že psi pomáhají lidem, ale není jasné, zda psi, kteří pomáhají,

skutečně rozumí lidským úmyslům nebo jestli plní příkazy a reagují na konkrétní situace (Brauer et al., 2013). Dále výsledky zmiňované studie ukazují, že psi jsou ochotni pomoci nejen pro odměnu, ale i jen pro to aby potěšili člověka.

Psi mají velkou schopnost učit se. V poslední době vědci zjistili, že ze zvířat, která jsou úzce spojena s člověkem, si pes vyvinul genetické predispozice k pochopení lidských gest, lépe než jakékoli jiné zvíře. Dokonce i štěňata jen několik týdnů stará, s minimálním kontaktem s člověkem, jsou chápavější než primáti v jednoduchých gestech, pohledech a mimiky obličeje (Hare et al., 2005). Tento fakt spolu s nesmírnou loajalitou a touhou potěšit, dělá ze psů nepřekonatelné pomocníky, které nemůže nahradit ani technologie (Miles, 2004).

Srovnávací pokusy prokázaly, že psi velmi dobře chápou ukazovací gesto pro hledání potravy. Navíc jsou schopni naučit se nové formy ukazovacích gest, což naznačuje určitou schopnost porozumění charakteru signálu (Miklosi et al., 2004), a z této výjimečné schopnosti odhadnout záměr člověka na základě verbální i neverbální komunikace vyplývá, že pes je ideálním druhem pro zooterapie (Lucidi et al., 2005).

Je spousta metod, kterými trenéři učí své psy, některé jsou na bázi pozitivní motivace, některé jsou pouze na bázi trestu a poslední jsou kombinace obou (Rooney et al., 2011). Je známo, že časté používání trestů při výcviku, snižuje výkon psa. U tréninku na bázi trestu bylo prokázáno, že způsobuje stres, bázlivost a problémové chování, jako je agrese a zvýšená dráždivost. Tyto tréninkové metody mohou vést k úzkosti, které mohou mít vliv na sociální chování psa. Následkem toho může docházet k nenavazování kontaktu s novými lidmi (Rooney et al., 2011), což může negativně ovlivnit zoorehabilitační práci psa.

3.4.3. Zdravotní stav asistenčních psů

Většina organizací zabývajících se výcvikem asistenčních psů má úzké kontakty s veterinářem, pro blaho a dobré životní podmínky psa. Často jsou psi staženi ze služby, když o ně není dostatečně postaráno, nebo jsou nevhodní k práci. Většina organizací má asistenčního psa ve vlastnictví a klient ho má pouze půjčeného, a to proto, že když pes vykazuje známky nemoci, utrpení či stresu, může si ho organizace vzít zpět (Lane et al., 1998).

Veterinárních kontrol se psi asistenční i vodící zúčastňují dvakrát do roka, kde zjišťují, zda jsou stále vhodné k práci. Veterináři by měli být velmi ostražití, protože i pes může trpět stresem, a je pro ně těžké se s tak vysokými nároky na práci vyrovnat. Stres u psa může mít za následek zhoršení vztahu mezi psem a klientem a vede k rozpadu úspěšného pracovního týmu (Lane et al., 1998).

V Severní Americe se většina psů kastruje kvůli zlepšení chování, snížení populace a k prevenci onemocnění, jako jsou nádory varlat. Nicméně, v některých případech je kastrace spojena s rizikem zvýšení agrese (Houpt et al., 2007).

U většiny majitelů je pes vnímán nad rámec pracovního partnerství. Většina majitelů má úzký, láskyplný vztah se svým psem, a bere ho spíše jako společníka a přítele, než jen jako pracovní pomůcku. Mnozí majitelé si své psy chtějí nechat, i když již nevykonávají asistenční službu. Tato náklonnost v rámci vztahu pes a člověk vytváří dobré podmínky pro blaho psa a jeho zdravotní stav (Lane et al., 1998).

3.4.4. Welfare asistenčního psa

Práce asistenčních psů je náročná a stresující, zcela zásadní je správné spárování dvojice pes - člověk, nespokojenost postiženého se psem může mít negativní důsledky pro welfare psa (Voslářová, 2014).

Aby bylo zvíře v pořádku jak po fyzické tak i po psychické stránce, je třeba položit si pár otázek, a to, má zvíře tzv. pět svobod? Svobodu od hladu a žízně, svobodu od nepohodlí a od bolesti, svobodu od zranění a nemoci, svobodu od strachu a úzkosti a svobodu vyjádřit normální chování (Rooney et al., 2009).

Špatné podmínky bydlení, drsné školení a špatné sociální prostředí, jsou příklady situací, které mohou vést ke vzniku stresu u psů (Beerda et al., 1997).

Většina fyziologických parametrů běžně využívaných pro hodnocení welfare se týká stanovení stresové odpovědi organismu (např. hladina kortizolu, krevní tlak, tepová frekvence). Změny chování jsou často první známkou sníženého welfare psů, může k nim vést např. chronický stres nebo bolest. Poruchy chování mohou být jak důsledkem, tak příčinou sníženého welfare. Např. mnoho behaviorálních problémů je výsledkem negativního emočního stavu v důsledku bolesti, chronického stresu, frustrace a strachu. Chronický stres nebo úzkost však může způsobit i vyšší nemocnost a zkrácenou délku

života. Navíc zvířata vykazující problémy chování mohou mít méně příležitostí zapojit se do činností vzbuzujících příjemné pocity jako je hra a fyzická aktivita (Manteca, 2011).

Problémy s dysplazií kyčelního kloubu mohou vést k přehodnocení vhodnosti vycvičeného psa. Několik takových psů bylo odmítnuto jako psi vodící a byli přeškoleni na psy asistenční v očekávání, že by měli méně aktivní život. Výsledky ale naznačují, že tito psi by měli být umístěni pouze tehdy, pokud existuje přiměřená jistota, že nebudou vystaveni požadavkům, které mohou být škodlivé pro jejich zdraví (Lane et al., 1998).

3.5. Přínos asistenčního psa pro tělesně postiženého

Wood (2005) uvádí, že 64 % Australanů vlastní alespoň jedno domácí zvíře. Podobné vzory soužití našel i ve Velké Británii a USA. Ve světě rostoucí globální nejistoty a násilí, hrají domácí mazlíčci stále větší roli v životech mnoha lidí, protože mají vliv na lidské zdraví a pohodu. Friedmann (1980) uvádí, že kontakt se zvířetem a vlastnictví zvířete má blahodárné účinky na fyzickou a psychickou pohodu.

Použití kompenzačních pomůcek může vyhovovat potřebám mnoha osob s postižením. Každodenní aktivity, jako je zvednout předmět s podlahy, zapínání a vypínání světla, podání telefonu, může být velkou výzvou pro osoby s tělesným postižením. Kompenzační pomůcky mohou lidem s těmito činnostmi pomoci. Nicméně, kompenzační pomůcky nesplňují všechny potřeby. Sociální potřeby jsou stejně důležité jako fyzické potřeby, zahrnují mezilidský kontakt a integraci do společnosti, ve které jim pomocné technologické zařízení nemůže pomoci. Cílem výcviku a uvádění asistenčních psů do služby je minimalizovat dopad postižení na každodenní život a zaměstnání (Isaacson, 2013).

Asistenční psi jsou vyškoleni na pomoc osob se zdravotním postižením, jako jsou osoby s poraněním míchy, roztroušenou sklerózou, mozkovou obrnou, obrny a svalové dystrofie (Camp, 2001), psi dokáží provádět téměř 100 úkolů pro člověka, a je známo, že služební psi zlepšili psychický stav osob se zdravotním postižením (Allen et al., 1996).

Ze studie vyplývá, že 47 % účastníků věří, že se jim zlepšilo fyzické zdraví poté, co získali asistenčního psa. Tato studie rovněž uvedla, že 51 % účastníků si myslí, že jim pes umožnil více se uvolnit a méně se starat o své zdraví, 92 % účastníků zaznamenalo zvýšenou sociální interakci a 73 % získalo nové přátele (Audrestch et al., 2015).

Psí tlama je schopna provádět mnoho věcí jako lidská ruka. Mnoho jedinců s tělesným postižením se spoléhá na asistenční psy, jako na loajální, pracovitou a spolehlivou formu pomoci, a preferují je nad lidmi nebo podpůrnými technologiemi (Rintala et al., 2002).

Psi jsou naučeni k zajištění stability či podpory, oblékání nebo svlékání oblečení, k lokalizaci položky jako jsou klíče, telefony, dálkové ovládání, dokáží přinést věci jako knihy, láhve, telefony, otevřou a zavřou dveře, zapnou a vypnou světla, upozorní majitele na zvuky či upozorní ostatní, když majitel potřebuje pomoc (Fairman, 2000). Kromě zvýšení nezávislosti o sebe sama, pracovních a volnočasových aktivit poskytují asistenční psi emocionální a psychosociální podporu, pocit bezpečí a ochrany. Zvyšují úroveň důvěry a sebeúcty, snižují deprese a pocit osamělosti, a nabízejí větší sociální kontakt (Eddy et al., 1988).

Mader (2010) uvedl, že přibližně 2% dětí se rodí s abnormalitami, jako je tělesné postižení. Od okamžiku narození se dětem s tělesným handicapem dostává netypické sociální interakce s rodiči i vrstevníky. Studií bylo zjištěno, že dětem na vozíčku s asistenčními psy se častěji dostávalo sociální interakce s okolím, než dětem na vozíčku bez asistenčního psa. Studie zkoumala děti v nákupním centru a na hřišti, v obou případech se sociální interakce zvýšila, když byl pes přítomen. Sociální interakce byla vyšší v nákupním centru, kde by jinak dítě na vozíčku bez asistenčního psa bylo přehlíženo. Asistenční psi mohou pomáhat při normalizaci sociálních interakcí dětem se zdravotním postižením, kde zdravotní postižení může vést k izolaci.

Shintani (2010) zjistil, že lidé co vlastní asistenčního psa jsou mnohem šťastnější i když mají vážné tělesné postižení, než lidé bez psa. Lidé s vážným tělesným postižením mají často nižší úroveň sebeúcty a mají vyšší predispozice k depresi.

Většině majitelů asistenčního psa se zvýšila sociální interakce. Jedná se především o neformální kontakt, jako například, když se lidé zastaví, aby si s nimi popovídali o jeho psu (Lane et al., 1998).

Domácí zvířata jsou považována za pomocníky sociálního kontaktu s jinými lidmi, posilují sociální začleňování a sounáležitost. To zvyšuje psychickou pohodu a zvyšuje počet sociálních kontaktů, které mohou poskytovat sociální podporu. Tento efekt má výrazný vliv na majitele asistenčních a vodících psů. Pohybové problémy vyplývající z tělesného postižení nebo ze zrakového postižení může vážně omezit možnost

sociálního kontaktu s ostatními lidmi, což má za následek pocit izolace nebo vyloučení. Studie naznačuje, že pro zdravé lidi je obtížné zahájit nebo udržet kontakt s lidmi, kteří mají nějakou formu postižení. Zdraví lidé se často vyhýbají očnímu kontaktu nebo zvyšují sociální odstup. Výzkum naznačuje, že asistenční psi mohou působit jako sociální zprostředkovatelé a jako sociální katalyzátor, který je důležitý pro zvýšení mobility a nezávislosti majitele psa (Lane et al., 1998).

Cutt (2007) zkoumá vztah mezi vlastnictvím psa a úrovně fyzické aktivity. Studie naznačují, že vlastnictví psa vytváří značný zdravotní přínos a podporuje majitele k fyzické aktivitě. Dále bylo zjištěno, že majitelé psů mají nižší systolický krevní tlak a hladinu cholesterolu v krvi, méně trpí na psychický stres, osamělost a deprese a mají vyšší sebevědomí. Vlastnictví psa podporuje vyšší fyzickou aktivitu, která je důležitá zejména jako prevence proti kardiovaskulárním onemocněním a obezitě.

Vztah člověka a zvířete má pozitivní vliv na zdraví, poskytuje zdroj úlevy a pohodlí v době stresu nebo emocionálního rozrušení. Mnoho majitelů považuje svá domácí zvířata za členy rodiny a vyhledává je v době stresu jako zdroj útěchy. Vztah mezi majitelem a jeho zvířetem zahrnuje pocit empatie, pocit milovat a být milován, který bojuje proti osamělosti a depresi, a to zejména u jedinců, kteří se cítí společensky izolovaní (Lane et al., 1998).

3.6. Asistenční pes ve společnosti

Mnoho výzkumů zdůrazňuje potenciální výhody asistenčních psů na blaho jednotlivce i sociální začlenění. Role asistenčních psů však není vždy uznána v sociální politice. Hlavní dokumenty, které se týkají politiky v oblasti postižení, zahrnuje Úmluva OSN o právech pro osoby se zdravotním postižením. Úmluva OSN o právech pro osoby se zdravotním postižením je 37 stránkovým dokumentem, který obsahuje obecné cíle úmluvy. Popisuje cíl jako výzkum a vývoj nových technologií, včetně informačních a komunikačních technologií, ale neposkytuje žádnou zmínku o úloze nebo hodnotě asistenčního psa v celém dokumentu (Audrestch et al., 2015).

Ve Velké Británii, jsou asistenční psi financováni výhradně přes třetí (charitativní) odvětví a to i přesto, že jejich význam byl uznán společností. Navzdory širokému uznání

role asistenčních psů, je třeba získat další důkazy o jejich přispění ke zdraví, pohodě a sociálních kontaktů lidem se zdravotním postižením (Audrestch et al., 2015).

Zákon č. 329/2011 Sb. o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením říká, že příspěvek na zvláštní pomůcku, který je poskytován na pořízení vodícího psa, se poskytne jen na pořízení psa, který byl vycvičen a předán právnickou nebo fyzickou osobou, která je členem mezinárodní organizace sdružující výcvikové školy. Podmínka členství v mezinárodní organizaci sdružující výcvikové školy se považuje za splněnou, i pokud není právnická nebo fyzická osoba jejím členem, avšak podala přihlášku za člena, nejdéle však po dobu 2 let ode dne podání této přihlášky. Prováděcí právní předpis stanoví dovednosti vodícího psa, které musí splňovat (Zákon č. 329/2011 Sb.).

V současné době existuje velký rozdíl mezi výcvikem vodících psů a ostatních typů pomocníků. Výcvik psů pro nevidomé je financován státem, který přispívá až 210 000 korun na každého vycvičeného psa, protože tito psi jsou uznáni jako zdravotní pomůcka. Výcvik asistenčních psů pro tělesně postižené nebo signálních psů ze stejných prostředků jako zdravotní pomůcky financován není. Cvičiteléské organizace proto musí svou činnost hradit pomocí sponzorských darů, grantů nebo výtěžků ziskových aktivit (Pomocné tlapky, 2009).

Na rozdíl od financování nákladů na výcvik a péči o psy existuje ve věci přístupu do veřejných prostorů úplná rovnoprávnost mezi vodícími a asistenčními psy pro tělesně postižené. Vyhláška 137/2004 garantuje asistenčním psům přístup do restaurací a jídelen, provozoven holičství, kadeřnictví, manikúry, pedikúry, kosmetických, maserských, regeneračních a rekondičních služeb (Pomocné tlapky, 2009).

3.7. Tělesné postižení, handicap

Tělesná postižení jsou přetrvávající nápadnosti, snížené pohybové schopnosti s dlouhodobým nebo podstatným působením na kognitivní, emocionální a sociální výkony. Řadíme mezi ně vady pohybového a nosného ústrojí, tzn. kostí, kloubů, šlach, svalů a cévního zásobení. Dále pak poškození nebo poruchy nervového ústrojí, pokud se projevují narušenou hybností (Renotierová et al., 2003).

Poruchy hybnosti mají nesporné důsledky pro kvalitu života jedince. Ovlivňují především jeho vývoj, a to jak tělesný, tak i smyslový a rozumový, především pak v dětském věku, kdy se všechny tyto oblasti formují (Renotíerová et al., 2003).

Člověk po úrazu musí čelit mnoha ztrátám. Jako první jsou to životní ztráty, které se dotknou jeho snů, nadějí a plánů do budoucnosti. Některých se musí zcela vzdát, jiné je nezbytné odložit na pozdější dobu, protože úraz provází také ztráta hybnosti a k tomu přidružené zdravotní komplikace. Poranění míchy sebou však nenesou jen trvalé upoutání na ortopedický vozík, ale i nutnost osvojit si nové sociální dovednosti. Činnosti, které zdraví lidé běžně zvládají, nyní představují problém. Proto je potřeba po úraze projít rozsáhlou rehabilitací, kdy dochází k nácviku pohybu pomocí vozíku i nácviku maximální soběstačnosti v sebeobsluze. Velký důraz je kladen především na obnovení fyzické zdatnosti (Vítková, 2006).

Příznaky poškození míchy odpovídají místu a závažnosti úrazu. Bezprostředně po úrazu se objevují poruchy hybnosti, citlivosti a vegetativních funkcí. V akutním stádiu se dostavuje tzv. mízní šok projevující se chabou paraplegií dolních končetin nebo kvadruplegií, zástavou moči a stolice a dalšími neurologickými příznaky (Renotíerová, 2002).

Postižení může zničit nebo zabránit rozvoji funkčních schopností, jako je osobní hygiena, péče o sebe samu, mezilidské vztahy, sociální interakce, učení a rekreace. Dopad postižení se neomezuje pouze na jedince, ale ovlivňuje i členy rodiny a jejich sociální kruh. Stupeň postižení má vliv i na kvalitu života. Kvalita života závisí do značné míry na tom, do jaké míry má jednatel schopnosti a dovednosti, příležitosti a zdroje, kterými se snaží naplňovat svoje potřeby a dosahovat svých životních cílů (Ramaprasad et al., 2015).

Úraz představuje jedno z nejzávažnějších traumat a má dopad na člověka ve všech oblastech jeho společenského života, zasahuje do oblasti profesní, rodinné i do oblasti sociálních vztahů (Novosad, 2011).

Lidé s postižením jsou náchylnější k vysoké míře zdravotních rizik, jako jsou méně fyzické aktivity, obezita, kouření a nedostatek emočních interakcí. Často také trpí na chronické onemocnění jako je diabetes, vysoký krevní tlak, artritida, chronická bolest a srdeční choroby. A přesto, že tito lidé mají větší potřebu zdravotní péče, tak mají osoby se zdravotním postižením snížený přístup ke zdravotní péči (Havercamp et al., 2015).

4. Situace asistenčních psů v České republice v současnosti

Nejstarším a u nás poměrně rozšířeným je výcvik vodících psů pro nevidomé. S výcvikem psů pro tělesně postižené se začalo v 70. letech 20. století v USA, odtud se tato praxe rozšířila do celého světa. Zatímco výcvik psů pro nevidomé je hrazen státem, výchova a příprava asistenčních psů pro tělesně a zdravotně postižené, která je náročnější a trvá delší dobu, musí být financována ze sponzorských darů a dotací (Pomocné tlapky o.p.s., 2009).

Shánění finančních prostředků na úhradu nákladů, spojených s přípravou a výcvikem asistenčního psa, provádí organizace pomocí - benefičních akcí, veřejných sbírek, prodeje reklamních předmětů, sponzorských darů a zapojování dobrovolných pracovníků (Helppes, 2001)

Asistenční pes musí mít nejen výborný zdravotní stav (certifikované vyhodnocení RTG DKK a DKL, certifikované vyhodnocení vyšetření očního pozadí, interní vyšetření apod.) ale i vhodné povahové vlastnosti, nesmí být agresivní, musí mít výborný vztah k lidem, musí být ovladatelný a na práci se plně koncentrovat (Helppes, 2001).

Kvalitně vycvičený asistenční pes ulehčí vozíčkáři každodenní život složený z množství pro nás jednoduchých úkonů, které však pro vozíčkáře mohou představovat velikou námahu (Občanské sdružení Pes pomůže, 2005).

V praxi se výchova a rozsah výcviku řídí schopnostmi psa a potřebami postiženého. Před přidělením psa je přihlíženo zejména k postižení klienta, jeho životnímu stylu a aktivitám, u psa je přihlíženo na jeho schopnosti, fyzickou zdatnost a povahové vlastnosti (Pomocné tlapky o.p.s., 2009).

Asistenční pes je důvodem k vycházce, námětem na rozhovor s kolemjdoucími či důvodem k pohybu při hrách se psem. U dětí znamená i zvýšení prestiže v dětském kolektivu a má nezastupitelnou roli při rehabilitaci (Občanské sdružení Pes pomůže, 2005).

5. Dotazníkové šetření

V České republice se výcvikem asistenčních psů zabývá několik organizací, jsou to Helppees, Pestrá společnost, Pes pro tebe, Liga vozíčkářů, Pes pomůže, Pomocné tlapky, a Středisko výcviku vodících psů, které cvičí hlavně psy pro nevidomé, ale předali i několik psů pro tělesně postižené.

5.1. Metodika, sběr dat a cíl

Dotazníkového šetření se zúčastnily organizace, Helppees, Liga vozíčkářů, Pestrá společnost, Středisko výcviku vodících psů (SVVP), Pes pomůže, Pes pro tebe a Pomocné tlapky. Nízký počet dotazovaných je dán specifickým tématem dotazníku. Celkem se dotazníku zúčastnilo 47 osob.

Sběr dat probíhal v rozmezí od prosince roku 2015 do února roku 2016. Dotazník byl rozeslán emailovou poštou s podporou telefonního rozhovoru, i osobním kontaktem.

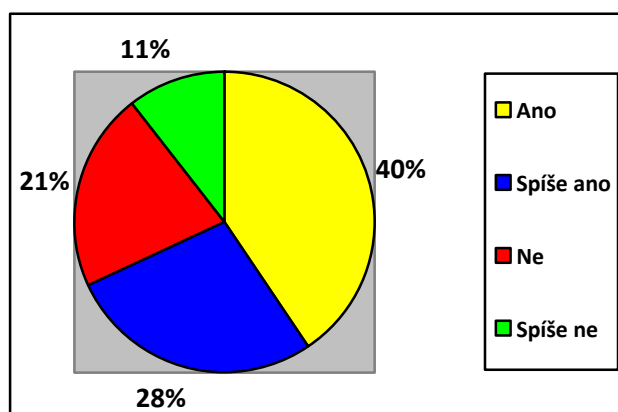
Cílem dotazníku bylo zjistit u dotazovaných organizací, zda provádějí povahové testy na štěňatech a zda jim tyto testy mohou být ku prospěchu. Jakou formu výcviku preferují, zda je nějaký rozdíl ve výcviku psa či feny a jaké plemeno k výcviku upřednostňují. Dále pak jestli je nějaký rozdíl mezi výcvikem asistenčního psa pro vozíčkáře a výcvikem psa pro nevidomého a jestli by asistenční pes měl být hrazen státem, tak jak je to u psa pro nevidomé.

5.2. Výsledky a diskuze

Účastníci dotazníku odpovídali na celkem 13 otázek. Z výsledků otázky č. 1, která zněla - „Jaký druh asistenčního psa cvičíte?“, vyplývá, že většina organizací u nás se nezaměřuje pouze na výcvik jednoho typu asistenčního psa, ale cvičí dohromady několik druhu psích pomocníků. Výjimku tvoří Středisko výcviku vodících psů, kteří cvičí pouze psy pro nevidomé a Liga vozíčkářů, kteří cvičí jen asistenční psy pro vozíčkáře. Ostatní organizace cvičí psy asistenční, balanční, signální pro záchvatová onemocnění, signální pro neslyšící tak i psy pro nevidomé. Nejméně zastoupený je pes signální pro záchvatové onemocnění.

Otázka č. 2 „Je nějaký rozdíl mezi výcvikem asistenčního psa pro vozíčkáře a vodícího psa pro nevidomé?“.

Graf č. 1

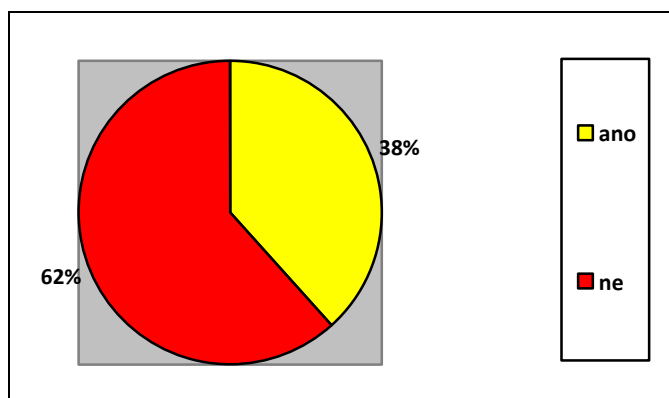


Z grafu číslo 1 je patrné že, 40,5 % účastníků si myslí, že je rozdíl ve výcviku asistenčního psa pro vozíčkáře a výcvikem vodícího psa pro nevidomé a 21 % účastníků si myslí že, ve výcviku rozdíl není. Rozdíly účastníci uvedli hlavně v budoucí práci psa, kde u asistenčního je to hlavně 80 % práce v interiéru, a 20 % práce venku, na rozdíl od vodícího kde je většina práce psa prováděna venku.

Otázka č. 3 – „Jaké plemeno psa nejčastěji cvičíte?“. Nejvíce preferovaným plemenem psa je labradorský retriever, druhé nejoblíbenější je zlatý retriever, poté kříženec plemene labradorského retrievera a zlatého retrievera, dále pak to jsou border kolie, flat coated retriever, královský pudl, curly coated retriever a německý ovčák. Labradorský retriever je velice oblíbeným plemen pro výcvik pro svou oddanost, inteligenci a chuť pracovat.

Otázka č. 4 – „Je nějaký rozdíl ve výcviku psa a feny?“.

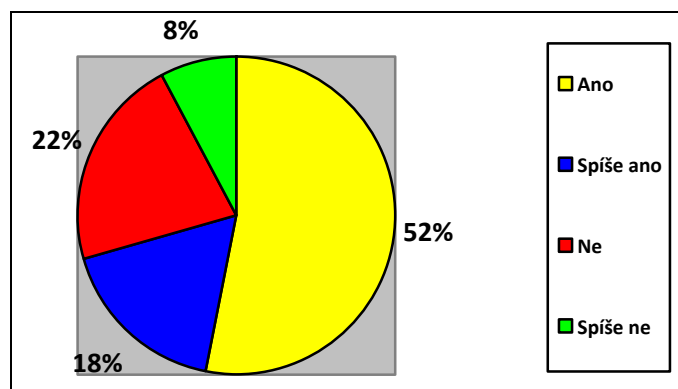
Graf č. 2



Více jak 62 % účastníků se domnívá, že není rozdíl ve výchově psa nebo feny, zbylých 38 % účastníků je přesvědčeno, že pes je v jistém smyslu svéhlavý, více se zajímá o své okolí a častěji značkuje.

Otázka č. 5 – „Provádíte povahové testy na štěňatech, které chcete zařadit do výcviku?“. A ačkoliv mají povahové testy na štěňatech výborné výsledky, tak na dotazník odpovědělo kladně jen 49 %. K tomuto tématu navazuje otázka číslo 6 – „Provádíte povahové testy na mladých psech, které chcete zařadit do výcviku?“. Ukázalo, že 100 % respondentů odpovědělo kladně a že všechny zúčastněné organizace provádí povahové testy na svých psech. Předposlední dotaz na toto téma byla otázka číslo 7 – „Myslíte si, že Vám povahové testy na štěňatech mohou pomoci s určením vhodnosti psa do výcviku?“. Z grafu č. 3 vyplívá, že 52 % všech dotazovaných si myslí, že jim povahové testy na štěňatech mohou pomoci s určením psa pro budoucí práci.

Graf č. 3



Otázka č. 8 – „Myslíte si, že Vám povahové testy na mladých psech mohou pomoci s určením vhodnosti psa do výcviku?“. 91 % dotazovaných, odpovědělo kladně a pouze 9 % záporně. Ze série těchto odpovědí vyplývá, že většina organizací provádí na svých psech povahové testy, které jim pomáhají ve výběru vhodného jedince pro výcvik i k časnému vyřazení psa z výcviku.

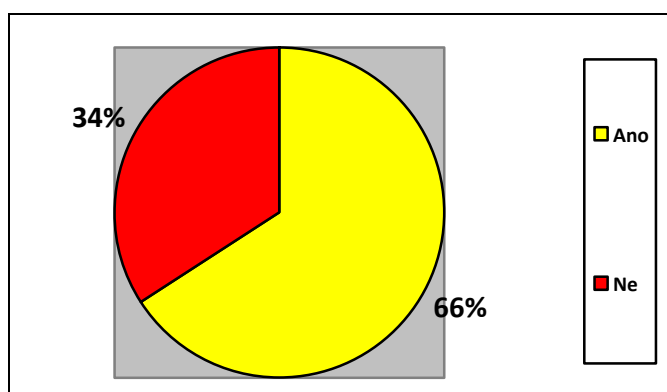
Otázka č. 9 – „Jaký typ temperamentu psa je nejvhodnější do výcviku?“. Najít vhodného jedince pro výcvik není jednoduché, a proto 100 % respondentů uvedlo jako ideální typ psa, psa klidného a vyrovnaného temperamentu. Pes však musí být klientovi vybírán na míru. Někteří klienti jsou více aktivní, a přidělení flegmatického a pomalého psa, by mohlo brzdit jejich rozvoj.

Na otázku č. 10 – „Myslíte si, že temperament psa může být do určité míry ovlivněn výcvikem a prostředím?“, odpovědělo 78 % dotazovaných ano, 13 % spíše ano a 9 % odpovědělo ne. Základem pro úspěch psa ve výcviku, by měl být správný výběr převychovatelů, kteří psy učí základním hygienickým návykům a povelům. Jestli-že je psům tolerováno nevhodné chování kvůli nezkušeným předvychovatelům, může se i z nadějného štěněte stát pes, který nebude vhodný pro výcvik.

Otázka č. 11 – „Jakou metodou výcviku cvičíte psy?“. Nejčastější odpověď, celkem 63 %, byla za pomoci hry, pamlsků a manuální korekce. Druhá nejčastější odpověď byla za pomoci hry, pamlsků ale i pomocí trestů a manuální korekce, kde odpovědělo 27 % dotazovaných. Zbýlých 10 % dotazovaných odpovědělo, že cvičí své psy pomocí shapingu (tzv. tvarování), a za pomoci hry a pamlsků. Výcvik pomocí trestu může vést u psa ke stresu, poruchu soustředění a dalšímu nevhodnému chování, jako je agrese a nedůvěřivost vůči lidem. Mezi pozitivní metody výcviku patří, výcvik pomocí her, odměňování a shaping.

Otázka č. 12 – „Myslíte si, že by výcvik asistenčního psa měl být hrazen státem, jako je to u psa vodícího?“. Z grafu č. 4 je patrné, že 66 % dotazovaných si myslí, že by pes měl být hrazen státem. Zbýlých 34 % je přesvědčeno, že by pes hrazen být neměl. Jako nejčastější důvod bylo uváděno, špatné nastavení zákona pro úhrady vodících psů, zpomalení dotací rozdělování peněz, jestli-že by asistenční pes státem hrazen byl.

Graf č. 4



Otázka č. 13 – „V čem si myslíte, že asistenční pes pomáhá změnit život handicapovanému, souhlasíte s tvrzením, že asistenční pes pomáhá tělesně postiženému v oblasti sociální interakce, zvýšení aktivity, zvýšení sebeúcty, zmírnění pocitů deprese a osamělosti?“. 90 % všech dotazovaných souhlasí s tvrzením že, asistenční pes poskytuje vozíčkáři soběstačnost, vyšší aktivitu, vyšší pocit sebeúcty, lepší navazování sociálních kontaktů, zmírnění pocitů deprese a osamělosti a má pozitivní vliv na psychické zdraví. Ostatních 10 % dotazovaných také souhlasí z výše uvedeným, ale přidává k přínosu asistenčního psa i zlepšení jemné a hrubé motoriky, řečových schopností a pocit bezpečí na veřejnosti.

6. Závěr

Život tělesně postiženého člověka, který je upoután na invalidní vozík, není jednoduchý. Osud jim připravil mnoho překážek, kterým musí čelit každý den na rozdíl od zdravých jedinců. Jestli-že, ale vlastní šikovného psího pomocníka, může být život o trochu veselejší. Asistenční psi pomáhají lidem s tělesným postižením v mnoha oblastech jejich životů. Dokážou podat předměty, rozsvítit a zhasnout světla, sundat některé části oděvu, přinést zvonící telefon, přivolat pomoc člena rodiny, atd. Fungují jako mezičlánek k sociální integraci a pomáhají tak klientovi najít nové přátele. Asistenční psi svým majitelům pomáhají ve zmírnění depresí a pocitu osamělosti, a činí tělesně postiženého více nezávislým na svém okolí. V dnešní době již existuje řada kompenzačních pomůcek, které by dokázaly asistenčního psa nahradit, ale majitelé o svých psech nemluví pouze jako o kompenzační pomůcce, ale i o členu rodiny, bez kterého si život nedovedou představit. Většina účastníků dotazníku v této práci souhlasí i s tvrzením, že asistenční pes je schopen svému majiteli pomoci v navazování nových kontaktů, zvýšení aktivity a sebeúcty, a ve zmírnění deprese a pocitů osamělosti. Účastníci viděli pozitivní účinky asistenčních psů i ve zlepšení jemné a hrubé motoriky, řečových schopností, zlepšení psychického stavu a podpoře sportu.

Individuálním přístupem ke každému klientovi je možné docílit sebranosti týmu, pes-člověk, kde správná výchova a výcvik psa vede k očekávaným výsledkům.

Z dotazníkové části vyplývá, že většina organizací v České republice neprovádí na štěňatech, které chtějí zařadit do výcviku, povahové testy a to i přesto, že výsledky těchto testů by mohli pomoci s určením psa do výcviku. Povahovými testy prochází až mladí psi, těsně před zařazením do výcviku. Z toho může vzniknout problém, kde může nesprávná výchova v podporování nevhodného chování způsobit fakt, že se pes do dalšího výcviku nehodí. V této oblasti je tedy potřeba se v dalším výzkumu zaměřit na testování štěňat.

7. Seznam literatury

- Assistance dogs international. ADI Minimum Standards and Ethics. [Online]. 2014. [Cit. 2016-2-13]. ADI. Dostupné z < http://www.assistancedogsinternational.org/wp-content/uploads/2012/03/ADI_MINIMUM_STANDARDSETHICS_08-2014.pdf>.
- Allen, K., Blascovich, J., 1996. The value of service dog for people with severe ambulatory disabilities, a randomized controlled trial. JAMA. (275). 1-6 s.
- Audrestch, M. H., Whelan, CH. T., Grice, D., Asher, L., England, G. C. W., Freeman, S. L., 2015. Recognizing the value of assistance dogs in society. Elsevier. (8). 469- 474 s.
- Beerda, B., Schilder, M. B., van Hooff, J. A., de Vries, H. W. (1997). Manifestations of chronic and acute stress in dogs. Applied Animal Behaviour Science. 52(3). 307-319 s.
- Beck, Alan. M., and Aaron H. Katcher. 2003. Future directions in human-animal bond research. American Behavioral Scientist. (47). 79-93 s.
- Bräuer, J., Schönefeld, K., Call, J. 2013. When do dogs help humans?. Applied Animal Behaviour Science. 148(1). 138-149 s.
- Byrne, R. W. 2003. Animal communication: What makes a dog able to understand its master?. Current biology. 13(9). 347-348 s.
- Camp, M. M. 2001. The use of service dogs as an adaptive strategy: A qualitative study. American Journal of Occupational Therapy. 55(5). 509-517 s.
- Cutt, H., Giles-Corti, B., Knuiaman, M., Burke, V. 2007. Dog ownership, health and physical activity: A critical review of the literature. Health & place. 13(1). 261-272 s.
- Duffy, D. L., Serpell, J. A. 2012. Predictive validity of a method for evaluating temperament in young guide and service dogs. Applied Animal Behaviour Science. 138(1). 99-109 s.

- Eddy, J., Hart, L. A., Boltz, R. P. 1988. The effects of service dogs on social acknowledgments of people in wheelchairs. *The Journal of Psychology*. 122(1). 39-45 s.
- Edney, A. B. T. 1993. Dogs and human epilepsy. *Veterinary record*. (132). 337-338 s.
- Elgier, A. M., Jakovcevic, A., Barrera, G., Mustaca, A. E., Bentosela, M. 2009. Communication between domestic dogs (*Canis familiaris*) and humans: dogs are good learners. *Behavioural Processes*. 81(3). 402-408 s.
- Fairman, S. K., & Huebner, R. A. 2001. Service dogs: A compensatory resource to improve function. *Occupational Therapy in Health Care*. 13(2). 41-52 s.
- Fitzgerald, S. G., Collins. M. D., 2005. The working life of service dogs: Companionship, assistance, and love. *Rehab & Community Care Medicine*, Fall. 18-19 s.
- Foyer, P., Bjällerhag, N., Wilsson, E., & Jensen, P. 2014. Behaviour and experiences of dogs during the first year of life predict the outcome in a later temperament test. *Applied Animal Behaviour Science*. 155. 93-100 s.
- Foyer, P., Wilsson, E., Wright, D., Jensen, P. 2013. Early experiences modulate stress coping in a population of German shepherd dogs. *Applied Animal Behaviour Science*. 146(1). 79-87 s.
- Friedmann, E., Katcher, A. H., Lynch, J. J., Thomas, S. A. 1980. Animal companions and one-year survival of patients after discharge from a coronary care unit. *Public health reports*. 95(4). 307 s.
- Furst, G. 2006. Prison-Based Animal Programs A National Survey. *The Prison Journal*. (86). 407-430 s.

- Goddard, M. E., Beilharz, G. R. 1986. Early prediction of adult behaviour in potential guide dogs. *Applied Animal Behaviour Science*. 15(3). 247-260 s.
- Goddard, M. E., Beilharz, G. R., 1984. A factors analysis of fearfulness in potential guide dogs. Elsevier. (12). 253-265 s.
- Hare, B., Tomasello, M. 2005. Human-like social skills in dogs?. *Trends in cognitive science*. 9(9). 439-444 s.
- Harvey, N. D., Craigon, P. J., Sommerville, R., McMillan, C., Green, M., England, G. C., Asher, L. 2016. Test-retest reliability and predictive validity of a juvenile guide dog behavior test. *Journal of Veterinary Behavior: Clinical Applications and Research*. (11). 65-76 s.
- Havercamp, S. M., Scott, H. M. 2015. National health surveillance of adults with disabilities, adults with intellectual and developmental disabilities, and adults with no disabilities. *Disability and health journal*. 8(2). 165-172 s.
- Helppes – centrum výcviku psů pro postižené O.P.S.. Kdo jsme?. [Online]. Helppes o.p.s.. 2001. [cit 2016-1-15]. Dostupné z <<http://www.helppes.cz/index/>>.
- Houpt, K. A., Goodwin, D., Uchida, Y., Baranyiová, E., Fatjó, J., Kakuma, Y. (2007). Proceedings of a workshop to identify dog welfare issues in the US, Japan, Czech Republic, Spain and the UK. *Applied Animal Behaviour Science*. 106(4). 221-233 s.
- Isaacson, M. 2013. The Training and Use of Service Dogs in Occupational Therapy Education. *The Open Journal of Occupational Therapy*. 1(2). 6 s.
- Jones, A. C., Gosling, S. D. 2005. Temperament and personality in dogs (*Canis familiaris*): a review and evaluation of past research. *Applied Animal Behaviour Science*. 95(1). 1-53 s.
- Lane, D. R., McNicholas, J., Collis, G. M., 1998. Dog for the disabled: benefits to recipients and welfare of the dog. Elsevier. (59). 49-60 s.

- Lucidi, P., Bernabò, N., Panunzi, M., Dalla Villa, P., Mattioli, M. 2005. Ethotest: A new model to identify (shelter) dogs' skills as service animals or adoptable pets. *Applied Animal Behaviour Science*. 95(1). 103-122 s.
- Mader, B., Hart, L. A., Bergin, B. 1989. Social acknowledgments for children with disabilities: Effects of service dogs. *Child development*. 1529-1534 s.
- Manteca, X. 2011. Nutrition and behavior in senior dogs. *Topics in companion animal medicine*. 26(1). 33-36 s.
- Miklósi, Á., Topal, J., Csányi, V. 2004. Comparative social cognition: what can dogs teach us?. *Animal Behaviour*. 67(6). 995-1004 s.
- Miles, D. 2004. Military working dogs protect forces, bases during terror war. *American forces pres service*. [Online]. (cit. 16. 1. 2016). Dostupné z <https://www.veteransadvantage.com/news/archive/MilitaryAmputeestoGetFreeServiceDogs.html>.
- Nagasawa, M., Kikusui, T., Onaka, T., Ohta, M. 2009. Dog's gaze at its owner increases owner's urinary oxytocin during social interaction. *Elsevier*. (55). 434-441 s.
- Novosad, L. (2011). Tělesné postižení jako fenomén i životní realita: diskurzivní pohledy na tělo, tělesnost, pohyb, člověka a tělesné postižení. *Portál*. 166 s. ISBN 978-80-7376-873-9.
- Občanské sdružení Pes pomůže. Asistenční pes. [Online]. 2005. [cit 2016-1-15]. Dostupné z < <http://www.pes-pomuze.com/index.html> >.
- Odendaal, J. *Zvířata a naše mentální zdraví: Proč, co a jak*. 1. vyd. Praha: Brázda. 2007. 176 s. ISBN 978-80-209-0356-3.

Pestrá společnost, o.p.s., O nás. [Online]. 2009. [cit 2016-1-19]. Dostupné z < <http://pestraspolecnost.cz/o-nas-main.html>>.

Pomocné tlapy o.p.s., Asistenční psi pro postižené. [Online]. 2009. Pomocné tlapy o.p.s. Dostupné z < <http://www.pomocnetlapky.cz/cz/>>.

Ramaprasad, D., Rao, N. S., Kalyanasundaram, S. 2015. Disability and quality of life among elderly persons with mental illness. *Asian journal of psychiatry*. 18. 31-36 s.

Reid, P. J. (2009). Adapting to the human world: dogs' responsiveness to our social cues. *Behavioural Processes*. 80(3). 325-333 s.

Renotiárová, M. Ludvíková, L. a kol. 2003. *Speciální pedagogika*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. 290 s. ISBN 80-244-0646-2.

Renotiárová, M. 2002. *Somatopedické minimum*. Univerzita Palackého. 87 s. ISBN 80-244-0532-6.

Riemer, S., Müller, C., Huber, L., Range, F., Kersting, E., Virányi, Z. 2011. Can early temperament tests predict behavioral tendencies in dog puppies?. *Journal of Veterinary Behavior: Clinical Applications and Research*. 6(1). 79 s.

Rintala, D. H., Sachs- Ericsson, N., Hart, K. A., 2002. The effects of service dog on the live sof persons with mobility impairments: A pre-post study design. *Psychosocial process*. 65-82 s.

Rooney, N. J., Cowan, S. 2011. Training methods and owner–dog interactions: Links with dog behaviour and learning ability. *Applied Animal Behaviour Science*. 132(3). 169-177 s.

Rooney, N. Gaines, S. Hiby, L., 2009. *A practitioner's guide to working dog welfare*. Elsevier. 4. 127-134 s.

- Serpell, J. A., Hsu, Y., 2001. Development and validation of a novel method for evaluating behavior and temperament in guide dogs. Elsevier. (72). 347-364 s.
- Shintani, M., Senda, M., Takayanagi, T., Katayama, Y., Furusawa, K., Okutani, T., Ozaki, T. 2010. The effect of service dogs on the improvement of health-related quality of life. Acta Medica Okayama. 64(2). 109-113 s.
- Stur, I. 1987. Genetic aspects of temperament and behaviour in dogs. Journal of Small Animal Practice. 28 (11). 957-964 s.
- Svobodová, I., Vápeník, P., Pinc, L., Bartoš, L. 2008. Testing German shepherd puppies to assess their chances of certification. Applied Animal Behaviour Science. 113(1). 139-149 s.
- Taylor, K. D., Mills, D. S., 2006. The development and assessment of temperament tests for adult companion dogs. Journal of Veterinary Behavior: Clinical Applications and Research. (3). 94-108 s.
- Velemínský, M. et al. 2007. Zooterapie ve světle objektivních poznatků. DONA. České Budějovice. 335 s. ISBN 978-80-7322-109-6.
- Vítková, M. 2006. Somatopedické aspekty. Paido Brno. 302 s. ISBN 80-7315-134-0.
- Voslářová, E., 2014. Welfare psů. Ochrana zvířat a welfare 2014. Veterinární a farmaceutická univerzita Brno. Sborník příspěvků. 166-169. ISBN 978- 80- 7305- 711-4.
- Weiss, E., Greenberg, G. 1997. Service dog selection tests: effectiveness for dogs from animal shelters. Applied Animal Behaviour Science. 53(4). 297-308 s.
- Wilcox, B., Walkowicz, C., 1991. The atlas of dog breeds of the Word. T.F.H. Publications. New Jersey. 912 s. ISBN 0793812844.

Winter, J., Asistenční psi. [Online]. BMI sdružení. 2013. [cit. 2016-1-28]. Dostupné z <http://www.helpnet.cz/telesne-postizeni/sluzby/asistencni-psi>.

Wood, L., Giles-Corti, B., Bulsara, M. 2005. The pet connection: pets as a conduit for social capital?. Social science & medicine. 61(6). 1159-1173 s.

Zákon č. 329/2011 Sb., Zákon o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením a o změně souvisejících zákonů. 2011. Ministerstvo práce a sociálních věcí. Praha. 3970-3994 s.